



# AZVONNY LEMKOVSHCHYNY

№ 1 (114)  
січень-березень  
2019 р.

Газета заснована  
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС-КВАРТАЛЬНИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

## ВЕРТЕП ДОНЕЦЬКИХ ЛЕМКІВ

Як повідомляють «Донецькі новості» – регіональний портал Донбасу, вдруге на Донеччині, 12 січня відбувся обласний фестиваль Вертепів під назвою «Різдвяний передзвін». Він проходив у с. Званівка (Бахмутський, кол. Артемівський район). Перед присутніми жителями села і гостями виступали колективи з Донецької, Дніпровської, Харківської та Львівської областей. У святі взяли участь більше 20 колективів. Господарі фестивалю дивували присутніх гостинністю, дзвінкою колядою і лемківським дитячим Вертепом.

В. о. начальника управління культури і туризму Донецької облдержадміністрації Аліна

Певная (Олена Певна) розповіла, що колективи співали колядки, гості пробували страви Різдвяного стола, купували сувеніри. Організатори свята ділилися досвідом, як гідно пригостити хату. Там проходив традиційний конкурс Різдвяних зірок. Діти бавилися в інтерактивні гри. Жителі Званівської територіальної громади безкоштовно пригостили гостей святковою кутею. До Званівки на Різдво завітав фольклорний гурт «Джерело Розточчя» із м. Жовква на Львівщині. Гості подарували літературу на лемківську тематику та давню ікону зі с. Лісковате.

Лемківський культурно-освітній центр села відкритий в приватному будинку гостин-



ної родини Андрія Тимчака та його дружини Юлії.

Звідки взялися лемки і бойки в с. Званівка? У 1951 р. населення с. Лісковате кол. Дрогобицької області (теп. Польща) було депортоване на Донбас. Комуністичні режими Польщі та СРСР у черговий раз переглянули існуючі західні кордони. Лемки і бойки осіли в селах Званівка і Верхньокам'янське. Останнім часом вони хочуть створити окрему територіальну громаду, яка нараховує близько 3 тисяч осіб, більшість з яких – переселенці. Вони підтримують один одного, зберігають свою культуру, пам'ятають прабатьківські звичаї, традиції, відзначають релігійні свята. Від 1989 р. сюди приїждять переселенці – донецькі лемки і гості, щоб побачити, почути і відсвяткувати Різдво по-лемківському.

У 1991 р. жителі Званівки почали будівництво греко-католицької церкви – найбільшої на Сході України. Споруда уже закінчена, але ще не оздоблена всередині.

На Різдво, 7 і 8 січня група дітей ходить із Вертепом у кожен селянський дім. Із Вертепним дійством вони також виступали в містах Бахмут і Краматорськ. На Великдень планують відродити традицію лемківської писанки і створити колекцію лемківського одягу.

Джерела: «Новостной портал», «ДоТеБе», «Знамя индустрии».

– Гей! Онда она в деревляній балії. А тот краець хліба, намашчений увечым лойом, дасте Бровкови? Він того вартує.

Узявши калач і приготовлені ночви для худоби, дідо вийшли з хати. У такий спосіб вони удвох із татом поблагословили святим хлібом худобу і поділили страву поміж усіма тваринами, які були в нашому господарстві.

Першим до кімнати зайшли тато. Переступивши поріг, вони скинули шапку і привіталися:

– Дай, Боже, здоровля!  
– Помагай, Пан-Біг, – відповіли мама, – а што несеш?

– Дідуха, жебы цылий рік нас не імала-ся біда! – відповіли тато і зупинилися посеред хати. Перехрестившись, вони звернулися до всіх присутніх із вінчуванням:

*Вінчуя Вас зо Сьвятим Вечером,  
Жебы-сте в здравлі а ищесьті  
тоты Сьвата провела  
і другых ся дочекала.  
Жебы жытя свое прожыли тилько,  
кілько нам Пан-Біг назначыв вік!*

І тут я пригадав собі, що то той самий житній сніп. Його підв'язали на перевеслі як скарбову стрічку й віднесли до комори. І ось він у хаті. Тато піднесли його догори і поставили на почеснішому місці – на покуті, перед образами.

Дідо Михайло зайшли до хати зі сіном і соломю. Сіно вони поклали на стіл, а соломю – на підлогу. В той час із печі один за одним додолу спустилися Олекса, Іванко і Федір, які почали голосити: «Кво-кво... На Ріство квочка чубата...» І так, аж поки соломю рівно не розстелили по всій кімнаті.

Я почав вбирати Дідуха яблуками, маківками, гронами калини. А за перевесло затк-

Продовження на с. 2.

## ХРОНІКА НОВИН

### Свято Миколая в Тернополі

У Лемківській церкві Вознесіння Господнього вже четвертий рік поспіль проводять виставу «Сьвятий Миколай пришов до нас». 19 грудня минулого року святкували його діти й дорослі, одягнені у лемківських строях. Ведучими були Софійка Татарин і Настя Тарасова. Присутній отець Василій (Шафран) розповів, хто такий Св. Миколай і як давно відзначають це свято. Згідно сценарію в дійстві брали участь Антипо та ангели. Діти співали («Шов Миколай лужком, бережком», «Ой хто, хто Миколая любить»), декламували вірші, розповідали гуморески. На скрипці грала Софійка Шафран, а Павлик Шафран грав на трубі. Звучала пісня «Робіть добро» у виконанні Софійки Татарин і Світлани Фалатович, а церковний хор співав колядку «Нова радість стала».

Наприкінці слово мав Олександр Венгринович, голова обласного товариства, який розповів про Лемківщину, подякував учасникам і організаторам за гарне театралізоване дійство. Свято підготували мати і дочка Фалатович – Ярослава (сценарист і організатор) і Світлана (художній керівник). В ролі Миколая постійно виступає Андрій Татарин.

І. Фалатович

### Лемківський Свят-Вечір у Львові

13 січня лемки Львівщини традиційно відзначили «Лемківське Різдво» у приміщенні Вищого професійного училища №20 на Левандівці. Організатором свята було обласне товариство «Лемківщина» (голова Степан Майкович). Вітаючи присутніх, голова Львівської облдержадміністрації Олег Синютка (лемківського походження) наголосив: «Саме такі зібрання і саме такі святкування з колядою зможуть зберегти історичну пам'ять нашого народу. Життя іноді повертається по-різному, але завжди треба пам'ятати звідки наше коріння. Втративши землю, де народилися наші діди та прадіди, ми, як ніхто, відчуваємо потребу підтримувати сьогодні все українське».

На зібранні виступав Андрій Антонішак – народний депутат України, один із ініціаторів прийняття Постанови Верховної Ради «Про відзначення на державному рівні 75-х роковин депортації автохтонних українців у 1944-1951 рр.»

Серед гостей також були присутні голова СФУЛО Ярослава Галик, голова ВУТЛ Олександр Венгринович із Тернополя, голова обласного товариства Оксана Данилів із Івано-Франківщини. Учасники мали змогу колядувати разом із народним ансамблем пісні і танцю «Лемковина», церковним хором «Воскресіння» та жіночим ансамблем «Дивоцвіт», дивитися автентичний Лемківський Вертеп, слухати вінчування і лемківське поетичне слово.

Наприкінці відбулося святкове чагування з піснями і танцями.

Інф. «ДЛ»

### Засідання Колегії ВУТЛ

19 січня о 11.00 год. в Тернополі (Лемківська світлиця, бульвар Т. Шевченка, 21) розпочалося перше засідання керівництва ВУТЛ нового складу. Присутні 12 членів Колегії: від Тернопільщини – О. Венгринович – голова ВУТЛ, І. Дуда, В. Дудар, Б. Дудяк; від Львова – С. Майкович, Б. Сиванич; від Прикарпаття – О. Данилів, Я. Кобилів, Л. Мельничук; С. Антонів (Вінниця), М. Букацький (Хмельницький), Я. Шукаль (Закарпаття). Запрошені: Я. Галик – голова СФУЛО, С. Криницький (Івано-Франківськ), Г. Притулка, І. Радь (Львів). Троє членів Колегії були відсутні за поважних причин.

Згідно порядку денного затверджено План роботи Колегії ВУТЛ на 2019 рік, який зачитав голова засідання Олександр Венгринович. Уточнення і доповнення до плану внесли С. Майкович і Я. Галик.

Обговорювалися організаційні питання: про створення обласного чи міського (альтернативного) товариства «Лемківщина» у Києві; про створення Тернопільської обласної та Всеукраїнської молодіжних організацій «Молода Лемківщина»; про створення Закарпатської та Харківської обласних товариств лемків. У склад Колегії кооптований Микола Крупей – новобраний голова Львівської «Молодої Лемківщи-

Продовження на с. 2.



Степан БУБЕРНАК, голова осередку лемків у с. Ягільниця Чортківського р-ну на Тернопільщині, заслужений працівник культури України.

## СВЯТА ВЕЧЕРА

Настання зимових канікул у моїй пам'яті асоціюється з ковзанкою і Різдвом Христовим. Успішно написані контрольні роботи стали підтвердженням того, що я – кращий учень 4-го класу. Отже, у мене тепер – канікули. А значить, буде багато вільного часу на розмови з дідом і можливість погратися зі своїми молодшими братами.

Скільки я себе пам'ятаю, то в переддень Різдвяних Свят ніхто нікуди не виїжджав, а всі – як дорослі члени родини, так і ми, діти, були вдома. «Боже, сохрани, – казали люди, – дець заночувати в цю ніч, цілий рік будеш блукати по світі».

Мої молодші брати зайняли своє почесне місце на печі, звідки три пари очей жалібно дивилися на те, що діється в оселі. Поважчас відкриваються сінешні двері й великі клуби пари зі свіжою памороззю наповнюють кімнату, сягаючи печі. Хлопцям залишалося тільки зітхати. Бо позавчора довго затрималися на ковзанці, що була оздоблена на схилі річки Судилівки і, звісно, намочили нехитре дитяче взуття і заслабили.

Відтоді мама наказали:  
– З пеца – ани кроку! Скоро Ріство, коляда... – Окрісте – підете колядувати, засывати до родини, – вели розмову мама далі.  
– Штефанку! – звернулася до мене. – Почитай ім якусь книжку. Но дозерай, жебы вы-

пили праженого молока зо увечым лоєм. Оно од катару ест помічне.

– Будте слухняни, козаки! – підсумував дід Михайло.

Та й пішов із оселі допомагати татові по господарству.

На печі в горщиках кипіло. А в напалену піч мама посадили пироги.

З давніх-давен в Україні словом і ділом, всією обстановкою люди створювали в Святвечір образ достатку, миру і злагоди в родинному домі. Завше до столу подавалося 12 страв. Це була багата, але пісна вечеря, де були представлені плоди поля, городу і саду. І – кутя.

Цієї традиції дотримувалися і в нашій родині.

Клацнула клямка, рипнули сінешні двері. Чути було туркотіння мітли, що оббивала сніг із чобіт, і за хвилину до кімнати увійшли посиніли з морозу дідо. З його приходом всю кімнату обдало холодом.

– Жывина юж напоена. Підстелив їй сьвйжой соломы і шмарив сьвйжого сына, – знімаючи шапку, мовили дідо.

– А де ж то Яцко так запізнився? – запитали мама.

– Та юж кінчат одшмаряти сьніг од хыжы. А ци-с зрхытувала, Мотре, для жывыны вечерю? – звернувся дідо до мами.



Степан БУБЕРНАК

## СВЯТА ВЕЧЕРЯ

Закінчення.

нув найкращу дерев'яну ложку, яку власноруч зробив і оздобив дідом. Нею мали пригощатися мертві душі, котрі завітають на свято.

Мама розіслала сіно на столі, поклати на його кути по головці часнику, щоб відганяли злих духів, і накрили стіл білим обрусом. Поклати на нього калачі, а поруч поставили свічку. Витягнувши з печі пироги, почали готувати 12 страв до столу.

Тато з дідом вже вдягнулися в святкове. Тоді мама звернулася і до нас:

– Ано, парібки, час і вам ся гмивати і облець сьваткову одіж.

Ми вже давно чекали цього наказу. І тому без зайвих запитань почали готуватися до Святої Вечері. Надворі вечоріло. Тато вийшли з хати, а згодом, повернувшись, сказали:

– Ож зышла вечерова зьвізда, яка сповіщат вшыткым людью о великім чуді – народжыню Сына Божого.

– Час вечеряти! – підтвердили дідом Михайло.

Мама поставили на стіл страви. Вечерю розпочали з молитви. І тепер із повним правом ми всілися довкола столу. Тато поділили на всіх проскурку, а для померлої бабці лишили часточку на столі. Такий приємний запах! Та ніщо так не спокушає як кутя, для якої ще зранку ми розбивали горіхи, а відтак Олексій й Іванко товкли в макітрі по черзі мак.

Свята Вечеря. Уся родина спільно сіла до столу. В усіх закутках запанувала якась незвичайна тиша. Мене охопило якесь радісно-тривожне очікування. Я сподіваюся на диво, моя душа прагнула новорічної казки у Свят-вечір.

Та мої роздуми перервала коляда. Після вечері першою колядою в нашій родині була «По всьому сьвіту». Її завше розпочинали дідом Михайло. Його мелодійний теноровий спів підхоплювали мама, а відтак і вся родина:

По всьому сьвіту стала-ся новина:  
Пречыста Діва Марія Сына породила.

Сыном притрусила, в ясла положила  
Господнього Сына ...

Співаючи коляди, я бачив як змінювалися на обличчі тато, відкидаючи від себе буденні клопоти, і якою щасливою були мама. Коляда сприяла нашому духовному звеличенню, вона благородно впливала на людські почуття і цим робила величавим Свят-вечір, звеселяючи кожну хату.

Поступово все затихло і наступила свят-вечірня тиша.

Та хіба можна було відразу заснути? Довго я лежав із відкритими очима, чекаючи продовження свого душевного піднесення. За вікном завивала хуртовина. У тім завиванні мені чулися дзвіночки колядників, мелодії наспіваних колядок. Зимова хуртовина заколисала мене, огортаючи широкими полями снігової пухнастої ковдри.

Я бачив чудовий день. Тихо. Під ногами поскрипує сніг. Це до нашого двору йде перша ватага колядників. Їх наближення я відчув із гавкання сусідських собак та чарівної мелодії срібних дзвіночків. Згодом підключився і наш Бровко, ретельно охороняючи обійстя.

Ось і стук у двері. А відтак дитячий голос промовляє:

– Пане ґаздо, благословте Христа славити!  
– Просиме! – відізвалися тато, відчиняючи двері.

Хлопці заходять до хати, знявши шапки, починають коляду, ледь допомагаючи собі «дзеленьканням» дзвіночків:

Нова радист стала, яка не бывала,  
над Вертепом зьвізда ясна

Де Христос родив-ся, з Дівы воплотив-ся,  
як чоловік пеленами, убого повив-ся.

Пастушкы з ягнятком  
перед тым Дитятком  
на колінця припадають,  
Царя-Бога прославляють...

Між колядниками були перевдягнуті Ангел, два Пастушки, цар Ірод, Жид і також Смерть.

Тут в нашій хаті, що була для них своєрідним Вертепом, вони показали виставу про народження Божого Сина, про те, як злий цар Ірод хотів Його вбити. Бо не мислив він бачити іншого володаря в своїм царстві, окрім себе. Тож, коли в кінці дійства з'являється Смерть, Іроду приходить кінець:

Што-с замыслив ты, облесний,  
вынишчыти люд весь правий?  
Ніт, не удаст-ся, заклятий,  
ты не будеш панувати!  
Бо царьом буде Дитятко,  
Вицфлеемске Отрочатко!

Усі присутні не могли стримати радісних сліз такому щасливому завершенню вистави, де правда восторжествувала.

По виставі найменший з хлопців голосно провінчував:

Вінчую вас, пане господарю,  
й усю родину з Рождеством Христовим!  
Жебы вам шчесьтя квітло вінком малиновим.  
Жычу шчесьтя й доли,  
Статкіе в хыжи і стодолі.  
Жебы прогнати всіляку біду.  
Дай вам, Боже, в шчесьтю і здороллю  
дочекати од Ріства до Нового Року,  
од Нового Року до Богоявлення,  
од Богоявлення до Воскресеня,  
од знеска до ста літ, з року на рік,  
покля Пан-Біе назначые вам вік!

Потім всі колядники тричі вклонилися татові, мамі й усій родині. Мама виносили їм коляду, а тато давали цілого калача. Колядники, задзвенівши у свої срібні дзвіночки, залишили нашу хату. На душі було радісно і сумно. Радість від побаченої веселої вистави і співу колядників, а сумно від того, що так швидко скінчилася вистава.

Пробудився я від того, що мама, схилившись над моїм ліжком, лагідно промовили:

– Штефанку! Час вставати. Ідемо на утрено до церкви.

Я хутко звівся на ноги, вдягнувся і незабаром ми вийшли з хати. Мені здавалося, що Різдвяна ніч із колядниками й Вертепом продовжується. Дзвінки лунали селом – люди з'їжджалися і сходилися до церкви. Скрізь було чути:

– Христос ся рождає! А у відповідь: – Славіте Його!

## ХРОНІКА НОВИН

Закінчення.

ни; заступниками голови ВУТЛ обрані Степан Майкович і Оксана Данилів, секретарем – Ігор Дуда. Також затверджені голови робочих комісій. Ярослав Галик запропонував кооптувати у склад Президії СФУЛО О. Венгриновича як голову ВУТЛ. Засідання Колегії будуть проводитися у Львові, Івано-Франківську і Тернополі почергово.

І. Ганчова

## Лемківський Йордан у Тернополі

Цього ж дня, 19 січня о 15.00 год. в міському Палаці культури «Березіль» (вул. Миру, 6) лемки Тернопільщини, члени Колегії ВУТЛ та гості з інших областей святкували традиційний Йордан. На святковий захід зібралося близько 400 осіб. Його відкрив Олександр Венгринович – голова ВУТЛ та обласної організації. Гостями свято були Степан Барна – голова Тернопільської облдержадміністрації (лемківського походження), Леонід Бицюра – заступник міського голови Тернополя, Ярослава Галик – голова СФУЛО, Степан Майкович і Оксана Данилів – голови обласних організацій Львова та Івано-Франківщини.

Театралізоване дійство вели ґазда Микола Гарбера з Чортків та ґаздиня Віра Дудар із Монастириськ. Лемківський Вертеп показали країни зі с-ща Микулинці, що на Теробовлянщині. На забаві вигравали 4-особові «Лемківські гудакы» з Чорткова.

Інф.»ДЛ»

## Кохання по-лемківськи

17 лютого ц. р. в Івано-Франківську говорили про жарті, традиції та пісні лемків. Захід під оригінальною назвою «Кохання по-лемківськи» провели в Обласній універсальній бібліотеці ім. І.Франка. Голова «Лемко-клубу» Анна Кирпан розповіла, що час від часу вони влаштовують заходи, присвячені лемкам, проте цей – особливий. На нього запросили молоді до 35 років. Жінка зізналася, що мала сумніви, чи зберуться люди? «Буває, що на такі зустрічі приходять люди старшого і середнього віку, але з молоддю – складно», – наголосила п. Анна.

Під час проведення заходу присутнім розповіли, як колись знайомилися дівчата і хлопці на Лемківщині, як вони одягалися, які прикраси носили, як проводили вільний час.

У бібліотеку завітали не тільки франківці, але й гості зі сусідніх міст. Наприклад, голова «Молодої Лемківщини» Микола Крупей приїхав зі Львова. Саме тоді ця молодіжна громадська організація презентувала в Івано-Франківську лемко-співи, тобто лемківську музичну культуру. М. Крупей наголосив, що співають лемківські пісні не просто. Спочатку треба вивчити говірку лемків, засвоїти мовні наголоси.

«Гал. Кор»

## Засідання правління обласної організації

7 березня у Львові, в приміщенні товариства «Лемківщина» відбулося чергове засідання правління обласної організації ВУТЛ. У засіданні брали участь 17 із 22 членів правління. Головував на засіданні Степан Майкович. Засідання розпочали привітаннями з 85-літтям голови Ради старійшин і члена правління обласної організації Андрія Тавлаша, якому була вручена Грамота за багаторічну працю і вагомий особистий внесок у розвиток і збереження лемківської культури.

За підсумками засідання обговорено й прийнято до відома інформацію про проведену роботу Львівської обласної організації ВУТЛ за 2018 рік. Практично усі заплановані завдання були виконані. Водночас, затверджено План основних заходів організації на 2019 рік.

Голова обласного товариства Степан Майкович і голова Зимноводівської сільської ОТГ Володимир Гутник розповіли про підготовку до проведення 5-го обласного фестивалю «Гомін Лемківщини» в с. Зимна Вода.

Серед іншого, також обговорено питання завершення, встановлення й офіційного відкриття у квітні-травні ц.р. пам'ятника депортованим українцям з Польщі в 1944-46 і 1951 рр., проведення заходів на виконання Постанови Верховної Ради України про 75-річчя від початку депортації, про випуск монет і пам'ятних відзнак до цього ювілею, відзначення 110-річчя поета Б. І. Антонича й заплановане будівництво пам'ятника в с.Бортятин.

Т. Радь

## Пам'ятник депортованим українцям у Львові

У сквері «На Снопківській» (перехрестя вул. Снопківської та В. Стуса) тривають роботи зі встановлення пам'ятника жертвам депортації українців із Польщі у 1944-46 і 1951 рр., а також з облаштування території довкола майбутнього монумента. Уже встановлено постамент. Від часу відкриття на цьому місці пам'ятного знаку з нагоди 60-річчя депортації пройшло 15 років, проте останнім часом справа зрушилася з місця і є надія, що лемківська громада Львова вже цього року зможе гідно вшанувати пам'ять депортованих батьків, дідів і прадідів.

В результаті проведеного 2007 року конкурсу, журі визначило переможцем проект скульптора Сергія Олешка. Замовником на проектування і будівництво пам'ятника львівський депутат визначили Галицьку райдержадміністрацію (голова А. Зозуля). Активну допомогу у виконанні робіт надали голова облдержадміністрації Олег Синютка і міський голова Львова Андрій Садовий.

Т. Радь

## ЛЕМКІВСЬКЕ СЕЛО В МОНАСТИРИСЬКУ



Урочини біля Лемківського музею.

9 березня 2019 р. три заходи в Монастириську – центрі лемківської культури, де компактно проживають лемки і щороку проходять «Лемківські Ватри», були приурочені до 75-х роковин від початку депортації українців із території Польщі (1944-46 рр.) і 205-річчю від дня народження Тараса Шевченка (1814 р.).

## Фотовиставка «Обличчя Лемківщини»

Музей лемківської культури та побуту нині входить у склад Музейного комплексу «Лемківське село». Тут для огляду відкрито кілька оновлених експозиційних залів. У першому з них розміщена фотовиставка «Обличчя Лемківщини». На вернісажі були запрошені літні люди – уродженці Лемківщини, з різних регіонів України, яким не менше 75 років і яких стає все менше. «З кожної світліни дивляться очі людей, які стали свідками тих жаклих подій, яких дітьми привезли в Україну. Вони знають, що таке війна. Вони знають цінну хліба. Вони часто згадують свою землю, опівану в піснях», – говорить директор музею Віра Дудар. Їх фотопортрети у лемківських строях представлені на окремій стіні. Привертає увагу також експозиція

автентичного лемківського одягу – чоловічого і жіночого, для якого придбали нове сучасне обладнання.

Урочистості розпочалися на подвір'ї музею, де встановили імпровізовану сцену і лавки для учасників. У заходах взяли участь Степан Барна – голова Тернопільської облдержадміністрації, представники обласної влади, Степан Бойко – голова Монастириської райдержадміністрації, Володимир Данилюк і Андрій Старух – керівники районної та міської ради, Микола Люшняк – народний депутат України, Ярослава Галик – голова СФУЛО, Олександр Венгринович – голова ВУТЛ, голови товариств лемків – Оксана Данилів (Івано-Франківськ) і Михайло Мацієвський (Київ), священники УГКЦ – отець-митрат Анатолій (Дуда-Квасняк) і о. Володимир (Шуляр).

В невеликій концертній програмі домінували виступи дитячого фольклорного ансамблю пісні і танцю «Гречні фраїрки» (кер. В. Куриляк), звучали лемківські пісні. Проникливу мамину поему «Гіркі спомини Лемкинці з Нисови» читала Люба Малярська. Діти-учасники заняті із вивчення лемківської мови, декламували вірші та гуморески. Програму вела Віра Дудар.

## Вшанування пам'яті Кобзаря.

Після відкриття виставки, керівники області, району, лемки міста й гості урочисто вшанували пам'ять Тараса Шевченка – Кобзаря і Пророка. У центрі міста відбулося покладання квітів до підніжжя пам'ятника. Юля Дем'янчик читала Шевченкові «Думи мої» лемківською мовою (переклад І. Дуди). Лемківський народний хор «Яворина» (кер. В. Баран) виконав «Реє та стогне Дніпр широкий».

## Освячення пам'ятного каменю на місці нового музею

За містом, у «Лемківському селі», в урочищі Бичова було закладено і освячено пам'ятний камінь. На цьому місці буде споруджено новий корпус Музею лемківської культури і побуту. Він буде частиною майбутнього скансену, музею під відкритим небом, єдиного на Тернопільщині.

Під будівництво музею виділено, за словами голови ТОДА С. Барни, 17 га землі, а ще 6 га – для автостоянки під час проведення фестивалю, який отримав статус міжнародного. На його облаштування спрямують понад 13 млн. грн. із державного та місцевого бюджетів. «Це свідчить про гідну підтримку держави у прагнення лемків зберегти свою багатовікову культурну спадщину, яка внаслідок тотального виселення лемків та їх розсіяння по всьому світу, знаходиться на грані знищення. Великою надією і піднесеним духом завершився для всієї громади цей сонячний весняний день», – сказав керівник області.

Автори проекту музею Володимир Черкас і Роман Березюк із Тернополя (обидва лемківського походження) представили присутнім проекти майбутньої споруди. На згадку про подію залишилися спільні світліни.

І. Ганчова



«Обличчя Лемківщини».



## НАШІ ЮВІЛЯРИ – видатні лемківські діячі

- Січень**
- 80 – **Тадей ДАВИДКО** (\*1.01.1939, с. Тарнава Дольна, п-т Сянік +2.08.2012, м. Тернопіль) – артист, режисер. Засл. артист України (1991). Від 1962 – актор Тернопільського обл. музично-драматичного театру ім. Т.Шевченка.
- Березень**
- 100 – **Михайло ДОНСЬКИЙ** (Михал Дольський \*15.03.1919, с. Воля Цеклинська, п-т Ясло +2.09.2001, м. Горлиці, Польща) – громадсько – політ. діяч Лемківщини.
- 75 – **Григорій КРИНИЦЬКИЙ** (\*24.03.1944, с. Ріпки, п-т Горлиці) – лісівник. Почесний лісівник України. Доктор біолог. наук (1993), професор (1994). Засл. діяч науки і техніки України (2005). Від 1978 – викладає у Львівському нац. лісотехнічному університеті (з 1994 – проректор із наукової роботи). Віце-президент Лісівничої академії наук України.

Іван КОЧАНСЬКИЙ

## ВИГНАННЯ З РІДНОГО КРАЮ Спогади лемка з Мушинки.

/Передмова проф. М. Мушинки. – Ужгород: Гражда, 2018. – 148 с.

Закінчення. Поч. у №112, 113.

Літа минули і життя мінялося. В 1939 році почалася війна. У розгарі війни 7 липня 1940 року померла нам найдорожча наша мама. Як згадував наш тато, мати у нас така була, що не любила ніколи скаржитися, що їй щось болить, чи важко їй. Залишила нас – семеро сиріт. Найстаршій дочці Гані сповнилося 14 літ. Наймолодшій дочці було 18 місяців. Ще в пам'яті мати останні слова до батька промовила: «Пам'ятай моє останнє прохання. Не кривди сам їх і не давай кривдити сирот, бо я відходжу від вас». Батько, як підкошений упав з ніг. Його рятували люди, яких було повне подвір'я уже. Мати у віку 35 років стала мов нежива.

Ми підростали, осиротіли навіки. Почали важко працювати, адже в розгарі війна у нас, сиріт, забирала усе. Наш батько не піддавався і далі ніяким труднощам. Він нам смачні обіди і вечері варив, хліб пік і хату білив, полотно ткав і сорочки шив. Багато навчив нас і нашу сестричку Ганю, яка за короткий час і сама навчилася усій роботі у невтомного нашого тата.

Сестричка Ганя для нас, малих, стала як мама. Вона вночі до нас вставала і накривала, і вдень тулила до своїх грудей, як рідна мати. В літній час допомагали ми батькові у полі, який брав і нас на поміч. У зимовий час разом з батьком і найстаршою сестричкою Ганею сідали і ми до куделів. Тато з Ганею прями льняне полотно, з якого пізніше нам шив сорочки. Ми, малі діти, прями на полотно пачісне чи дреліг, яке йшло нам на штани і піджачки, які теж нам тато шив.

Ми знали, як Бога хвалити і людей цінити. Усього нас батько учив. Ми до школи поспішали, в якій і тут гарну оцінку наш тато з сестричкою Ганею заслужували від учительки, яка хвалила нас, що в чистих сорочках і ми краще в школу ходили, як другі орі.

З лемківських сіл починали забирати мольдо до праці у Німеччину. Дуже батько переживав, щоб на таке заслання не потрапила і наша сестричка Ганя.

Отже, в 1942 році наш батько женився вдруге. В праці для нас усіх в домі стало легше. На свої плечі в праці взяла і друга мати, яку ми теж кликали і кличемо мамою.

З тієї нагоди відійшла від нас сестричка Ганя до Словаччини. Вона уникла заслання на важку працю в Німеччину. У Словаччині Ганя служила в Бардіві у однієї господині, що жила недалеко від костела Святої Анни при залізничній станції. Газдиня, у якої Ганя служила, була хвора на ноги. Вона слабо двигалася на своїх ногах. Тому для будь-якої подорожі у місто Ганя змушена була запрягати корів у ярмо, і по потребі для газдині водила корів містом Бардівим. Цього найбільше стидалася наша сестричка Ганя. Її було неповних 15 років.

Трудне життя на службі в Бардіві Ганя поміняла на село Шебеш коло Пряшова. Як Ганя згадувала це було важке поневіряння, експлуатація людини людиною. Важка служба давалася знаки і у Шебешу, – як говорила Ганя. Та сталося інакше.

В осені 1944 року Ганя служила в Шебешу. Пізньої осінньої ночі зі сна Ганю підняли ґардисти на ноги. Мовляв: «Ти, дівчишко жидівського роду, підеш з нами». Сам господар,

у якого Ганя проробила майже рік ні слова ґардистам не відповів.

П'ятнадцятирічна Ганя була забрана у місто Новаки до жидівського табору, звідти потрапила до Освенцима на знищення.

П'ятнадцятирічна сирота в жидівському таборі у Новаках пробула два тижні. Самі жиди цього інциденту дуже дивувалися. Вони сестри радили, як має діяти Ганя, щоб не попала на знищення. Жиди Гані допомагали і тим, що вона могла частіше попадати на допит слідчого. На допиті у слідчого Ганя здавала на експертизу свою молитву, яку знала. Ганя на експертизу здавала своє письмове знання в листах до родини. Один з листів попав в руки теті, рідній сестрі нашого тата, яка жила у селі Тарнов Бардейовського округу. З того доводу про долю дочки дізнався і наш тато, що жив в селі Мушинка.

У листі до теті Ганя писала і просила метрику про народження, і просила якомога швидше допомогти їй. Адаже транспорт з жидами до Освенцима відправлявся через пару днів. Щоб доставити до рук потрібного документа для Гані, про те що вона в дійсності не є жидівського роду, татові з Мушки до Словенська потрібно було перекрочити польсько-словацький кордон.

Порушення кордону було небезпечним для життя. Однак, батько усі зусилля приклав для того, щоб кордон перекрочити і метрику про народження Гані було доручено до рук.

З великим зусиллям це робилося. Однак, батько зі Словаччини до Польщі у снігу слід за собою залишив.

Це дуже збентежило німецьку погранслужбу, яка за слідом дійшла тільки в село Мушинку, а далі слід було задутою хуртовиною

Однак, німецька служба на кордоні Словаччини, Польщі не заспокоїлася і в селі Курів, що у Словаччині знайшовся громадянин, який тримав руку з німцями погранслужби. Громадянин села Курів привів німецьку погранслужбу у село Мушинку, а відтак до двору нашого дому.

Селянин села Курів у присутності німця твердив, що кордон перейшов наш тато. Цього громадянин фактично не бачив, бо кордон тато перейшли в нічний час подалі від села Курів, але ложний свідок для німця мав велику ціну і погранслужбі нічого більше не потрібно було.

Так і сестра Ганя, як виявилось, була замальдована ґардистам самим господарем, у якого вона вісім місяців важко працювала, а відтак господар попросив ґардистів забрати у нього і невідому жидівочку, що силоміць скривається у нього від заслання у Німеччину на знищення.

Визволення з жидівського табору нашої Гані дорого коштувало теті, що жила в селі Тарнов – це рідна сестра батька Качмар Югаська, а і її дочка Вікторія рятувала свою сестричку Ганю від неминучого знищення в ніч невинну сироту. Дорого за себе заплатив і наш тато у Новому Сончі (Польща).

Дорогою ціною залишився наш тато живий. Невідомо, чи знали за такі нечесні свої поступки і чим би вони, громадяни тих сіл Гост та Кравець, могли на сьогодні посвідчити.

Ні, ми не є такі, щоб мстити. Хай їм Бог заплатить!

Лука МОРИЛЯК

## СПОГАДИ ПРО ПЕРЕСЕЛЕННЯ

Довідка про автора: Лука Мориляк, син Теодора. Народився 14 січня 1935 р. в с. Шляхтова, повіт Новий Торг, воєводство Краківське. Від 1946 р. жив у м. Хоростків Гусятинського р-ну Тернопільської обл. Працював викладачем у міському профтехучилищі. Помер 2 жовтня 2015 р. в Хоросткові.

В повіті Новий Торг було всього чотири українські (лемківські) села: Шляхтова, Явірки, Біла Вода, Чорна Вода. [Біла Вода, покинута жителями, нині не існує]. В історичному плані всі ці села відомі під назвою Шляхтівська Русь. Шляхтова, своїм розташуванням у мальовничих карпатських горах, здавна привертала увагу мандрівників.

Одним із перших, хто описав свої враження про Шляхтову, був український письменник Іван Нечуй-Левицький, який відвідав село в 1884 р.: «Вся долина Руського Потока розгорнулася перед мною, як пишню намальована картина. Гарна ця остання долина Руси-України...»

Шляхтова є сусіднім селом польського містечка Шавниця. Вона – останнє село на заході Лемківщини. Тут компактно жили лемки. Хати будували із дерева, вкривали ґонтами і черепицею. Забудови розміщалися біля річки Руський Потік і Грейцарик. Відстань між будинками була такою, що між ними було важко пройти. Селяни володіли землею і лісами. Приміром, мій батько мав у власності 14 га землі. Сюди входила орна земля, луки, пасовища та один гектар лісу. Люди займалися землеробством і скотарством. Основною тягловою силою були коні: кожен лемко мав пару коней і комплект знарядь праці для обробки ґрунту. Земля була каменистою, врожаї – досить низькі, доводилося важко працювати. Селяни володіли різними ремеслами. Мій батько мав свою кузню, виготовляв вози, сані, речі домашнього вжитку, також вмів будувати хати. Батько, крім зернових, ще вирощував льон. Із льону виготовляли полотно. Батько мав спеціальний верстат-кросно, на якому жінки всю зиму виготовляли полотно. З полотна шили білизну, а зі сукна – одягу для зими. Лемки були побожними людьми. Регулярно вся сім'я відвідувала Богослужіння в церкві, яка була збудована на початку 20-го століття. В даний час пристосована римо-католиками до свого обряду.

Найважчими для села були часи окупації німцями в період Другої світової війни. Лемко мусів орати і сіяти, годувати худобу, а відтак результати праці здавати окупантам у вигляді контингенту зерном, молоком, худобою. Під час війни село постраждало від пожежі – згоріла майже половина. Люди будувалися заново. Хочу згадати такий епізод. Німці встановили для власників коней норму вивозу дерева з лісу на пилораму-тартак. Під кінець кожного місяця влада строго підсумовувала виконання доведеної норми. Наш сусід мав коня і був інвалідом Першої світової війни (втратив ногу). Йому належало вивезти з лісу половину норми, але він її не виконав. Німецька влада скликала всіх боржників на площу біля церкви. Тут проводилася екзекуція. Наш сусід одержав 25 ударів палиці по «м'якому» місці. Наступного місяця наш сусід перевиконав норму. Мій батько теж потрапив під цю акцію і отримав таку саму кількість палиць. Наступного місяця мій батько так справно працював, що наша кобила занепадала і здохла. Так ми залишилися без коней. Перед війною батько мав 5 корів, пару коней і 15 овець. Наприкінці в нас залишилася одна корова. Частину забрали німці, а решту – польська банда з лісів

Село несло тягар грабунків від бандитів польського Руху опору [очевидно Армії Крайової]. Останні два роки до закінчення війни вони діяли активно: кожної ночі, як літом, так і зимою, робили безвідплатні набіги на село. Забирали худобу, продукти харчування, білизну, верхній одяг, цінні речі. Коли господарів дома не було, бо ховалися, на столі повинно було стояти те, що замовляли заздалегідь. Наша родина два роки переховувалася. Батько влаштував криївку в кузні. Мене на ніч клали спати в стіжок на горі, а отвір закривали снопом. Брат переховувався в польській сім'ї, а сестра зі сільськими дівчатами мали окремих схрон. Коли надходив вечір і хтось не встиг сховатися, то був приречений на смерть від куль. Так було вбито біля нашої хати Івана Васильковича літом 1944 року. Його нащадки живуть у Хоросткові, єдина дитина народилася після його загибелі.

Пам'ятаю той день, коли польські партизани напали на село вперше. Вечеріло. Частина людей була на вечірній, в церкві. Церкву оточили, двері закрили і повідомили, що вони будуть розстріляні. Там творилося таке, що трудно описати. Мені невідомо, як ці люди врятувалися. Цього вечора до нашої хати вдерлися двоє, один заскочив до кімнати, а другий стояв на порозі. Той, що вбіг до хати, кинувся до батька з криком: «Ти, скурвісьну, як жиєш з поляками?» Батько відповів: «Та – в з'годзе!» Партизан ударив батька в лице: «Ти жиєш в з'годзе, як то що на всходзе!» Батько вправ, але тут же встав. Поляк продовжував: «Маш звотий дзи-



Теодор Мориляк (другий зліва)

з односельцями.

Шляхтова, кін. 1930-х рр.

ґарок, дай го ту ...» Батько підійшов до шафи, виняв годинника і віддав його нападникові. В той час через відчинені двері було добре чути метушню на подвір'ї. Бандити зі стайні вивели нашу ялівку, але на ній не було повідка. Я чув, як один до другого кричав: «Давай ретязку, ванцуха давай ...» Виходячи з хати, поляк наказав матері, щоб вона на завтрашній вечір підготувала таку-то білизну і такі-то харчі. Зауважив, щоб був печений хліб. Інакше грозився, що спалить хату.

В селі стояла німецька погранична застава. Цього вечора вона була обстріляна. На допомогу прикордонникам із Шавниці вихали німецькі солдати, але на них влаштували засідку. Колишня казарма збереглася до сьогодні, служить за призначенням.

Наближався фронт. Появилася надія на прихід визволителів зі Сходу. В селі облаштувався піхотний полк Червоної Армії. Відтоді польська партизанка до кінця війни не сунула свого носа в Шляхтову. Ліс був очищений від партизанів.

Нова влада організувала чоловіків для санітарної обробки прилеглих лісів. Тепла весна 1945 року загрожувала поширенню епідемії хвороб, бо в лісах було повно трупів, людей і решток худоби. Мій батько брав участь у цих заходах. [...]

Населення краю було вкрай налякане подіями війни та після неї... В селі з'явилися червоні агітатори, які проводили психологічну обробку людей, щоб схилити селянську думку на переселення в радянську Україну. Всі ці фактори зіграли вирішальну роль у долях людей. [...] Переселенню підлягали люди української (лемківської) національності. Змішані сім'ї залишалися, але їх було одиниці. Сплановано вивести селян у два етапи, на два залізничні ешелони. Причина – не вистачало вагонів. Наше село наказали відправити до станції Новий Санч [повітове місто].

Вїзд проводили власним транспортом, корови вели на повідку, вівці гнали поганячі. Колону з рухомим і нерухомим майном, по обидві сторони, супроводжували озброєні гвинтівками радянські солдати. Невідомо, які функції виконували ці солдати? Напрошується висновок: або вони були депортанти, або – охоронці, а може суміщали функції. На станції Новий Санч солдати зникли і надалі нас ніхто не супроводжував. Люди розмістилися родинами під відкритим небом. Винахідливі господарі зуміли побудувати криті приміщення-буди з підручних матеріалів. Дехто умудрився повернутися в село і забрати залишені дошки, щоб спорудити «притуловисько». Мали проблеми з утриманням домашніх тварин, забезпечення їх кормами та охороною. Кормів треба було заготовити на весь шлях, аж до місця призначення. Місцеві поляки чинили опір таким діям русинів, були факти, коли вони крали худобу.

Село Шляхтова було депортоване до радянської України двома ешелонами. Вагони подали – криті і не криті. Щасливими були ті сім'ї, які вселилися у криті [з дахом] вагони. Худобу розмістили в окремих вагонах. Кожен господар здобував корми, годували і доглядали їх. Труднощі були із забезпеченням людей і тварин водою. Потяг зупинявся там, де можна було принести трави або води. Система пересування по території Польщі була такою, що на [вузлових] залізничних станціях паровоз-печ від'єднували від поїзда-потяга. Наш ешелон стояв на запасній колії по декілька тижнів і чекав вільного «пеца», щоб продовжити шлях у невідомість.

Далі буде.

Іван ТРОЙЧАК, м. Тернопіль

## ТЕЧІЯ

Течія! Ти, чия, чи-я?  
То русло мого життя,  
Маленькі кроки дитячі  
Й ті, що пролетіли – юначі.

Течія! То – Захід і гори,  
Де родився й на ноги став,  
Зростали молоді ялички,  
Де текли бистрі потічки.

Течія! То – північна сторона  
І служба в далекім Заполяр'ї,  
Тріскучі морози сибірські,

Голі сопки, ягоди-брусниці.

Течія! То – море на півдні,  
Де купалися діточки,  
Скарби шукали на дні,  
Нижилися на пісочку.

Течія! То – східні кордони,  
Де іде завзята війна  
Із сусіднім народом,  
А теперішнім ворогом.

Течія! Ти, чия, чи-я?  
То русло мого буття.



Наша книгозбірня

## Ігор ДУДА. Українсько-лемківський розмовник. Лемківсько-українській бесідник.

Тернопіль: Астон, 2018. – 120 с.



2011 року вийшов друком мій «Лемківський словник. 26 000 слів». Правдиво, то був українсько-лемківський словник. Бо маме барз мало книжок, котри сут написани по-лемківски і неє потреби їх тлумачити українськом літературном мовом.

Мовознавці повідають, же лемківська бесіда – то говірка, нариччя, діялект української мови. Не згаджам-ся з тым, бо за російсько-советских часів наші сусіде-науковці тіх твердили, же української мови неє і не было, же то – «наречіе» їх языка. Єднак пам'ятаймо, же т.зв. «великий русский язык» архієпископ Максим (Мелетій) Смотрицький, родом зо Поділля, штучно зліпив докупы на основі церковно-словянского (болгарского), староукраїнського і тюркского лем на початку ХУП віку. Якби зме мали справу зо сотком одмінных слів, то мож было гварити о діялекті. Но 26 тисяч слів – то мова! А як ся удаст надрукувати друге, поправлене виданя «Лемківського словаря», в ньому буде юж 30 тисяч слів.

Лемківська бесіда – то не мішанина українських, польських і словацких слів, як ся здає комуся. Нашы предкы – прарусы, біли хорваты, русины (руснакы), котрых на початку ХІХ віку почали прозывать «лемками», споконвік жыли в Карпатах. Тоты горы были польськом вшитых славянских народив. Певні же сусіде штоси пожычили од нас, а не леммы – од них. Прото лемківська мова, в силу гісторичних обставин, переважні лишыла-ся

бесідном. Бо зме николи не мали автономії. Не мали зме своей інтелігенції, хыбаль сьвашчеників. До ХХ віку не мали своей друкуваної літературы. Але гнеска ся гоноруємо, же Павльо Русин з Коросна был «першым гуманістичним поетом України», а Михал Василевич зо Сянока переписав «Пересопницке Евангеліє, на якому присыгают Президенты України».

Лемківська мова Західной, Середной і Східной части краю ма своїх зо пят діялектів, котры дост ся одризняють медже собом: Не можеме ся нияк згодити з Лемками од Крениці та ей околици, котри дітину называють «дзецом», не бесідують, а «гадають». Они твердят, же так гварили їх родиче. Іншы крайне зас «выкают»: «мовоко, сево, весевий, писава, ходива», замісто – молоко, село, веселий, писала, ходила. Маме села, де крайне помякшени буквы -зь і -сь міняють на -ш: «звьізда – швьізда, сьніг – шніг, ся – шья». Або зворотне написаня часослів прейшлого часу мужеского роду: «пішол, співал, казал», замісто – пішов, сьпівав, казав. Не потребуємо в нашій мові ни русизмів, ани польонізмів!

Вшиткы лемківскы слова, окрім односкладових, сут позначени притиском (наголосом). Нашы слова мають сталий притиск на перший (вода, бурак, рука) або предостатній склады (дерево, заголовок, корова). Сут выімкы, коли притиск мінят-ся, приміром в сьпіванках. Тым, хто хце ліпше знати лемківську фонетичну писовню, одсылам до свого словаря (– С.16-21).

Книжечка складат-ся з двох части – бесідной а словарной. Обидві части сут зложени на тематично-абеткових засадах. Він не надає-ся для користуваня на час вандрівок за границьом. Мовом медженародового спілкуваня в сьвіті вызнани сут ангелська, німецька, французька, гіспанська мовы. Прото ем мав можніст пару раз преконати-ся, же лемківську бесіду барз добрі тямлят в славянских краях – Польщы, Словації, Сербії, Хорвації.

Тот розмовник-бесідник ест призначени для недільних шкіль з науки лемківської мовы. Добрі, же наші внуки веце цекавлят-ся гісторіюм, культуром, штуком а мовом своїх дідив-прадідив, як наші діти. Тіжек буде помічний для старшого покоління, котре асимілювало-ся і юж забыло рідну материнську мову-бесіду.

Діліня слів а выразів за тематиком має свої перевагы: мож скорше однайти потрібне слово, чым в українсько-лемківскім словарі. Кому же абетковий словарь е выгідніший, може користати ним едночасно зо бесідником.

Автор

Емілія КРАМАР-ЯЦЕНИК, м. Тернопіль

## МЫСЛИ СТАРОГО ЛЕМКА

Юж ем старий став,  
В другім краю жыю.  
Але свою Лемковину  
Забыти не сьмію.

На горбочку хыжа,  
Де-м ся вродив.  
Снит-ся тепер она,  
А час свое зробив.

Отец там і матір,  
Жыли-газдували.

Мене до работы  
Добрі приучали.

Дякую я ім дуже,  
Бо бы-м не был таким,  
Же мя люде гнеска  
Шануют зато.

Лемкы, якы ішчы жыют  
І край свій пам'ятают,  
Най передадут нам,  
Дітьом і онукам.

### ОГОЛОШЕННЯ

Копичинецька об'єднана територіальна громада, районна організація Всеукраїнського товариства «Лемківщина» запрошують на **уроцини з нагоди 75-ої річниці депортації українців** із Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя і Західної Бойківщини в 1944-46, 1951 рр., які відбудуться в м. Копичинці Тернопільської області 9 червня 2019 р. Початок о 15.00 год.

В програмі заходів:

1. Молебень-панахида біля пам'ятного знака переселенцям. У центрі міста.
2. «Трагедія українців». Історичний екскурс. Доповідь Володимира Кіцака – кандидата історичних наук, доцента Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Миський парк біля ставу.
3. Художня частина. Виступи творчих колективів району. У миському парку.

Оргкомітет



Члены Колегіи ВУТЛ а гості – участники засьіданя 19 стичня 2019 р. в Тернополи.



Діточий фольклорний ансамбль піснї а танцю «ГРЕЧНИ ФРАІРКЫ». Монастыриск, 9 марта 2019 р.



Громада Лемків коло пам'ятного каменя. Тут гнет буде стояв новий Лемківскій областний музей культуры а быту. Монастыриск, Лемківське село. 9 марта 2019 р.

**Лемку! Маш бесідувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, гадати. Втовды лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.**

### «Дзвони Лемківщини» -

часопис-квартальник Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93.

E-mail: lemko\_ter@ukr.net; www.Lemky.org.ua

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Тираж 1000 прим. Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

Підприємець Старух С. Є., м.Тернопіль, вул. Лукіяновича, 8. Тел. 42-52-13. E-mail: manager@vdruk.com

### Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль), Оксана ДАНИЛІВ (Івано-Франківськ), Степан МАЙКОВИЧ (Львів), Василь МУЛЕСА (Закарпаття).

Комп'ютерна верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації. Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти. Рукописи не рецензуються і не повертаються.